

عملکرد بخش تولید، صنایع و معدن پاکستان در سال مالی ۲۰۲۵-۲۰۲۶

خلاصه

در سال مالی ۲۰۲۶، بخش صنعت و معدن پاکستان نشانه‌هایی از بهبود را نشان دادند. بخش تولید با رشد ۶,۶ درصدی، در مقایسه با رشد ۲ درصدی سال قبل، عملکرد بهتری داشت که عمدتاً ناشی از رشد تولید در مقیاس بزرگ (LSM)، صنایع خودرو، مواد غذایی، پوشاک و فرآورده‌های نفتی بود. صنعت خودرو با رشد قابل توجه تولید و فروش، از پویاترین بخش‌های صنعتی محسوب شد، در حالی که صنعت نساجی با وجود سهم بالای خود در صادرات، رشد محدودی داشت و ارزش صادرات نساجی و پوشاک اندکی کاهش یافت.

صنعت سیمان نیز با افزایش تولید و مصرف داخلی عملکرد مناسبی داشت، در حالی که تولید کود اندکی کاهش یافت، اما ظرفیت موجود همچنان برای تأمین نیاز داخلی کافی است. دولت همچنین از شرکت‌های کوچک و متوسط در زمینه تأمین مالی، توسعه صادرات، ارتقای کیفیت، کارآفرینی زنان و افزایش تاب‌آوری در برابر تغییرات اقلیمی حمایت کرد.

در بخش معدن و استخراج، پس از چهار سال کاهش متوالی، رشد ۰,۴ درصدی ثبت شد. افزایش تولید برخی مواد معدنی از جمله منیزیت، نمک سنگی، گچ، سنگ آهن و سنگ آهک، در کنار کاهش تولید برخی مواد مانند کرومیت، گوگرد، باریت، نفت خام و گاز طبیعی، عملکردی متفاوت را در این بخش رقم زد. در مجموع، بهبود صنعت و معدن در سال مالی ۲۰۲۶ نشان‌دهنده حرکت تدریجی به سمت احیای فعالیت‌های صنعتی است؛ با این حال، نوسازی فناوری، رفع محدودیت‌های ساختاری، افزایش ارزش افزوده و توسعه صادرات همچنان از الزامات اصلی رشد پایدار این بخش‌ها محسوب می‌شود.

متن

وزارت دارایی پاکستان گزارش Pakistan Economic Survey 2025-26 را منتشر کرده است که تصویری جامع از عملکرد اقتصادی کشور در سال مالی ۲۰۲۶، تحولات بخش‌های مختلف اقتصاد و مهم‌ترین سیاست‌ها و اصلاحات دولت ارائه می‌دهد. در این گزارش عملکرد بخش صنایع نساجی به عنوان یکی از مهمترین صنایع پاکستان بررسی شده است. براساس این گزارش بخش‌های تولید و معدن همچنان از ارکان اساسی پایه

صنعتی پاکستان به شمار می‌روند و در مجموع ۱۳,۵ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور را تشکیل می‌دهند. در بخش تولید، تولید در مقیاس بزرگ (LSM) نقش غالب را دارد و ۶۷,۴ درصد از ارزش افزوده بخش تولید و ۸,۲ درصد از تولید ناخالص داخلی را به خود اختصاص می‌دهد. پس از آن، تولید در مقیاس کوچک (SSM) و فعالیت کشتارگاه‌ها قرار دارند که به ترتیب ۲,۵ درصد و ۱,۴ درصد از تولید ناخالص داخلی را تشکیل می‌دهند.

بخش تولید در سال مالی ۲۰۲۶ عملکرد قدرتمندی داشت و رشد آن به ۶,۶ درصد رسید؛ در حالی که این رقم در سال مالی گذشته ۲,۰ درصد بود. این بهبود در شرایط نسبتاً مساعد اقتصاد کلان حاصل شد؛ از جمله کاهش تورم، کاهش نرخ‌های بهره، ثبات نرخ ارز و تقویت وضعیت حساب‌های خارجی و مالی کشور که در مجموع محیط مناسب‌تری برای فعالیت‌های صنعتی فراهم کردند.

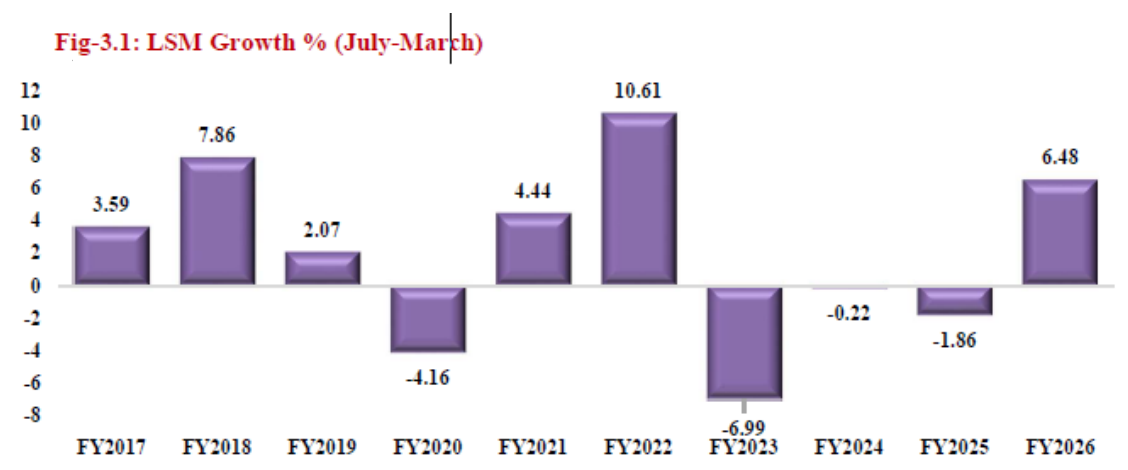
بهبود عملکرد در زیربخش‌های مختلف تولید نیز مشاهده شد. تولید در مقیاس بزرگ (LSM) با ثبت رشد ۶,۱ درصدی، در مقایسه با انقباض ۰,۷ درصدی در سال گذشته، به‌طور قابل‌توجهی بهبود یافت که بیانگر بهبود شرایط تولید و تقاضا است. تولید در مقیاس کوچک نیز با رشد ۸,۵ درصدی روند باثبات خود را حفظ کرد. همچنین فعالیت کشتارگاه‌ها ۶,۲ درصد افزایش یافت و سهم مثبتی در عملکرد کلی بخش تولید داشت.

در مقابل، بخش معدن و استخراج در سال مالی ۲۰۲۶ رشد محدودی معادل ۰,۴ درصد ثبت کرد که نشان‌دهنده بهبود تدریجی فعالیت‌های معدنی در شرایط نسبتاً باثبات اقتصادی و افزایش تدریجی ارتباط آن با تقاضای صنعتی است.

عملکرد تولید در مقیاس بزرگ (LSM)

بخش تولید در مقیاس بزرگ (LSM) طی دهه گذشته نوسانات قابل‌توجهی را تجربه کرده است که نشان‌دهنده آسیب‌پذیری اقتصاد در برابر شوک‌های داخلی و خارجی است (شکل ۳,۱). بر اساس داده‌های شاخص کمی تولید (QIM) برای دوره ژوئیه تا مارس، این بخش پس از ثبت رشد قابل‌توجه ۱۰,۶ درصدی در سال مالی ۲۰۲۲، در سال مالی ۲۰۲۳ تحت تأثیر محدودیت‌های وارداتی، فشارهای ارزی، افزایش هزینه‌های انرژی و شرایط سخت مالی، حدود ۷,۰ درصد کاهش یافت. اگرچه شدت رکود در سال‌های مالی ۲۰۲۴ و ۲۰۲۵ کاهش یافت،

فعالیت‌های صنعتی همچنان در شرایط تورم بالا و کاهش قدرت خرید، عمدتاً راکد باقی ماند. با این حال، بازگشت رشد به ۶,۵ درصد در سال مالی ۲۰۲۶ نشان‌دهنده احیای گسترده فعالیت‌های صنعتی است.

احیای بخش LSM در درجه نخست از تسهیل نسبی سیاست پولی حمایت شد. نرخ سیاستی بانک مرکزی تا دسامبر ۲۰۲۵ به‌طور قابل‌توجهی به ۱۰,۵ درصد کاهش یافت؛ در حالی که این نرخ در سال مالی ۲۰۲۴ به اوج ۲۲ درصد رسیده بود. کاهش نرخ بهره، هزینه استقراض را پایین آورد و شرایط نقدینگی بنگاه‌ها را بهبود بخشید. اگرچه نرخ سیاستی در پایان آوریل ۲۰۲۶، در واکنش به بروز خطرات ژئوپلیتیکی، مجدداً به ۱۱,۵ درصد افزایش یافت، شرایط نقدینگی در بخش عمده سال مالی ۲۰۲۶ همچنان نسبتاً مساعد باقی ماند. انتظار می‌رود اثرات تسهیل پولی انجام‌شده در دوره گذشته در ماه‌های آینده نیز به حمایت از فعالیت‌های صنعتی ادامه دهد.

بهبود شرایط مالی همچنین در جریان اعتبارات اعطایی به بخش صنعت منعکس شد. در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶، تأمین مالی بخش‌های عمده تولیدی افزایش یافت و هم تأمین مالی سرمایه در گردش و هم تأمین مالی سرمایه ثابت روندی صعودی داشتند. افزایش تسهیلات سرمایه در گردش، نیازهای کوتاه‌مدت تولید را در شرایط بهبود نقدینگی تأمین کرد، در حالی که افزایش تسهیلات سرمایه ثابت نشان‌دهنده احیای تدریجی سرمایه‌گذاری برای توسعه ظرفیت تولید بود. رشد اعتبارات در بخش تولید گسترده بود و سهم قابل‌توجهی از آن به صنایع غذایی، نساجی، پوشاک، محصولات معدنی غیرفلزی و وسایل نقلیه موتوری اختصاص داشت.

علاوه بر این، اقدامات مربوط به منطقی‌سازی تعرفه‌ها که در چارچوب سیاست ملی تعرفه‌ای معرفی شد، با تسهیل دسترسی صنایع به مواد اولیه وارداتی، کالاهای واسطه‌ای و ماشین‌آلات صنعتی با هزینه‌های نسبتاً پایین‌تر،

از فعالیتهای صنعتی حمایت کرد. این اقدامات در نهایت به بهبود رقابت پذیری و افزایش کارایی فرآیندهای تولید کمک کرد. بهبود عملکرد LSM همچنین حاصل کاهش فشارهای تورمی، ثبات نرخ ارز، دسترسی بهتر به ارز خارجی و بهبود تدریجی تقاضای داخلی بود. افزایش دسترسی به نهادهای وارداتی و کاهش اختلالات در سمت عرضه به صنایع امکان داد تا در مقایسه با سالهای گذشته، با ظرفیت تولیدی بالاتری فعالیت کنند. بر اساس رشد سالانه (YoY)، تولید در مقیاس بزرگ (LSM) در مارس ۲۰۲۶ رشد ۱۱,۱ درصدی را ثبت کرد، در حالی که در ماه مشابه سال گذشته ۲,۴ درصد کاهش یافته بود. بر اساس رشد ماهانه (MoM) نیز تولید LSM در مارس ۲۰۲۶ نسبت به ماه قبل ۵,۲ درصد کاهش یافت؛ با این حال، این کاهش نسبت به افت ۸,۸ درصدی در فوریه ۲۰۲۶ کمتر بود.

جدول ۳,۱ روند رشد گروههای مختلف صنعتی در بخش تولید را طی دوره ژوئیه تا مارس سالهای مالی ۲۰۲۵ و ۲۰۲۶ نشان می دهد. از مجموع ۲۲ گروه صنعتی، ۱۶ گروه در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ رشد مثبت ثبت کردند که مهم ترین سهم در این رشد مربوط به گروههای مواد غذایی، پوشاک، خودرو و کک و فراوردههای نفتی بود.

Table 3.1: Group-wise growth for July-March 2024-25 vs July-March 2025-26

S.No.	Manufacturing Items	Weight	% Change (July-March)		Point Contribution (July-March)	
			2024-25	2025-26	2024-25	2025-26
1	Food	10.69	-3.21	9.77	-0.60	1.79
2	Beverages	3.84	1.70	7.69	0.07	0.32
3	Tobacco	2.07	12.89	11.70	0.17	0.18
4	Textile	18.16	2.46	0.75	0.40	0.13
5	Wearing Apparel	6.08	7.62	6.60	1.14	1.08
6	Leather Products	1.23	1.29	-2.25	0.01	-0.02
7	Wood Products	0.18	0.94	-1.50	0.00	0.00
8	Paper & Board	1.63	0.35	0.06	0.01	0.00
9	Coke & Petroleum Products	6.66	4.95	10.92	0.34	0.79
10	Chemicals	6.48	-5.50	-1.44	-0.45	-0.11
	- Chemical Products	2.55	-12.24	-2.21	-0.38	-0.06
	- Fertilizers	3.93	-1.34	-1.02	-0.07	-0.05
11	Pharmaceuticals	5.15	2.30	-5.14	0.13	-0.31
12	Rubber Products	0.24	-2.92	14.26	-0.01	0.03
13	Non-Metallic Mineral Products	5.01	-10.45	8.18	-0.68	0.49
14	Iron & Steel Products	3.45	-10.94	-6.33	-0.51	-0.27
15	Fabricated Metal	0.42	-17.16	7.26	-0.06	0.02
16	Computer, electronics, and Optical products	0.03	2.55	1.24	0.00	0.00
17	Electrical Equipment	2.05	-15.91	11.87	-0.47	0.30
18	Machinery and Equipment	0.39	-32.69	-8.72	-0.17	-0.03
19	Automobiles	3.10	40.00	61.66	0.68	1.50
20	Other transport Equipment	0.69	33.63	39.93	0.15	0.24
21	Furniture	0.51	-61.07	20.45	-1.94	0.26
22	Other Manufacturing (Football)	0.32	-13.41	23.06	-0.06	0.09

گروه مواد غذایی در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ رشد قابل توجه ۹,۸ درصدی را ثبت کرد، در حالی که در دوره مشابه سال گذشته ۳,۲ درصد کاهش یافته بود. افزایش قابل توجه ۳۱,۰ درصدی در تولید شکر، محصولات نانوائی و شکلات و شیرینی‌های قندی، که از برداشت بهتر محصولات کشاورزی حمایت می‌شد، عامل مهم رشد این گروه بود. تولید آرد گندم و برنج و همچنین روغن‌های خوراکی نیز به ترتیب ۱,۴ درصد و ۱,۲ درصد افزایش یافت. در مقابل، تولید چای مخلوط، روغن نباتی و نشاسته و فرآورده‌های آن به ترتیب ۱۰,۰ درصد، ۳,۰ درصد و ۰,۰۲ درصد کاهش داشت. گروه نوشیدنی‌ها نیز با رشد ۷,۷ درصدی همراه شد که عمدتاً ناشی از عملکرد مطلوب تولید آبمیوه‌ها، شربت‌ها و محصولات مشابه بود.

رشد بخش نساجی در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ با ۰,۷ درصد در سطحی محدود باقی ماند، در حالی که این بخش در دوره مشابه سال گذشته ۲,۵ درصد رشد کرده بود. افزایش تولید نخ (۱,۸ درصد)، پارچه (۰,۲ درصد)، پارچه‌های پشمی و فاستونی (۳۲,۴ درصد) و پتوهای پشمی (۷,۸ درصد) از عوامل اصلی عملکرد این بخش بود. همچنین افزایش تقاضا برای تسهیلات سرمایه ثابت، همراه با رشد ۲۰,۹ درصدی واردات ماشین‌آلات نساجی، نشان‌دهنده تمایل این صنعت به توسعه و نوسازی ظرفیت‌های تولیدی است و چشم‌انداز رشد آن را در ماه‌های آینده تقویت می‌کند. با این حال، بخش جوت همچنان با چالش‌هایی مواجه است و تولید محصولات جوت به دلیل تداوم ناکارآمدی‌های عملیاتی ۳۵,۳ درصد کاهش یافته است.

بخش پوشاک نیز در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ با ثبت رشد ۶,۶ درصدی، روند توسعه خود را حفظ کرد؛ هرچند این رشد در مقایسه با ۷,۶ درصد در دوره مشابه سال گذشته کمتر بود. تداوم رشد این بخش نشان‌دهنده تقویت جایگاه صنعت پوشاک آماده است که از بهبود رقابت‌پذیری و افزایش تقاضا در بازارهای داخلی و بین‌المللی ناشی می‌شود. این روند در افزایش ۵,۹ درصدی حجم صادرات و ۳,۸ درصدی ارزش صادرات در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ نیز مشهود است.

گروه کک و فرآورده‌های نفتی در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ رشد قابل توجه ۱۰,۹ درصدی را ثبت کرد که در مقایسه با رشد ۴,۹ درصدی در دوره مشابه سال گذشته، بهبود چشمگیری را نشان می‌دهد. محصولات دارای وزن بالاتر در این گروه، از جمله گازوئیل (۱۸,۱ درصد)، بنزین (۱۴,۵ درصد)، نفت سفید (۳۰۹,۶ درصد)، سوخت جت (۷,۵ درصد) و فرآورده‌های نفتی بدون سرب (۵۳,۱ درصد)، مهم‌ترین عوامل این عملکرد بودند. این افزایش تولید بیانگر رشد تقاضا از سوی بخش‌های حمل‌ونقل، صنعت و تولید برق است.

بخش خودرو نیز با حفظ شتاب رشد، در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ افزایش قابل توجه ۶۱,۷ درصدی را ثبت کرد؛ در حالی که رشد آن در دوره مشابه سال گذشته ۴۰ درصد بود. این عملکرد قوی با بهبود شرایط اقتصاد کلان، از جمله کاهش تورم، ثبات نرخ ارز و کاهش نرخ‌های بهره، ارتباط داشت؛ عواملی که در مجموع هزینه استقراض را کاهش داده و به احیای اعتماد مصرف‌کنندگان و سرمایه‌گذاران کمک کردند. بخش سایر تجهیزات حمل‌ونقل نیز در دوره مورد بررسی عملکرد مطلوبی داشت و ۳۹,۹ درصد رشد کرد.

گروه‌های دخانیات، کاغذ و مقوا و محصولات رایانه‌ای، الکترونیکی و نوری نیز به ترتیب رشد ۱۱,۷ درصد، ۰,۱ درصد و ۱,۲ درصدی را ثبت کردند. اگرچه وزن این گروه‌ها در شاخص تولید نسبتاً پایین است، عملکرد مثبت آنها نشان‌دهنده بهبود فعالیت صنعتی در این بخش‌هاست.

در مقابل، تولید دارو در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ ۵,۱ درصد کاهش یافت، در حالی که در دوره مشابه سال گذشته ۲,۳ درصد رشد کرده بود. این کاهش عمدتاً ناشی از عملکرد ضعیف‌تر تولید مایعات و شربت‌ها، آمپول‌ها و کپسول‌ها بود. در همین حال، تولید داروهای گیاهی، پمادها و قرص‌ها به ترتیب ۱۰۰ درصد، ۶,۵ درصد و ۰,۹ درصد افزایش یافت. با وجود این، بخش داروسازی در مجموع ۰,۳۱ واحد درصد سهم منفی در رشد تجمعی LSM داشت.

تولید محصولات شیمیایی نیز در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ ۱,۴ درصد کاهش یافت؛ هرچند شدت کاهش آن نسبت به افت ۵,۵ درصدی سال گذشته کمتر بود. در این گروه، تولید محصولات شیمیایی ۲,۲ درصد کاهش یافت که عمدتاً ناشی از کاهش تولید مواد شیمیایی صنعتی و مواد اولیه بود. تولید کود نیز ۱,۰ درصد کاهش جزئی داشت.

گروه محصولات معدنی غیرفلزی در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ رشد ۸,۲ درصدی را ثبت کرد، در حالی که در دوره مشابه سال گذشته ۱۰,۵ درصد کاهش یافته بود. این بهبود عمدتاً ناشی از افزایش تقاضا از سوی فعالیتهای مرتبط با ساخت‌وساز بود که در رشد ۹,۱ درصدی تولید سیمان انعکاس یافت. رشد ۱۱,۹ درصدی تولید تجهیزات الکتریکی نیز نشانه دیگری از بهبود فعالیتهای ساخت‌وساز و صنایع وابسته بود.

در مقابل، بخش آهن و فولاد همچنان با عملکرد ضعیفی مواجه بود و در دوره مورد بررسی ۶,۳ درصد کاهش یافت. با این حال، واردات محصولات آهن و فولاد در همین دوره از نظر ارزش ۵,۵ درصد و از نظر مقدار ۱۰,۵ درصد افزایش یافت که می‌تواند نشان‌دهنده افزایش اتکا به محصولات وارداتی برای تأمین تقاضای داخلی باشد.

گروه سایر تولیدات (توپ فوتبال) نیز در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ رشد چشمگیر ۲۳,۱ درصدی را ثبت کرد. این رشد از تقاضای خارجی قوی برای توپ‌های فوتبال در آستانه جام جهانی فوتبال ۲۰۲۶ حمایت شد و جایگاه پاکستان را در بازار بین‌المللی کالاهای ورزشی تقویت کرد.

تولید مبلمان نیز پس از کاهش شدید ۶۱,۱ درصدی در سال گذشته، در دوره مورد بررسی به مسیر رشد بازگشت و ۲۰,۵ درصد افزایش یافت. میزان تولید برخی اقلام منتخب LSM در جدول ۳,۲ ارائه شده است.

Table 3.2: Production of selected industrial items of Large Scale Manufacturing

S. No.	Name of items	Unit of Quantity	Weight	Production (Jul-Mar)		% change (Jul-Mar)	Point Contribution (Jul-Mar)
				2024-25	2025-26		
1	Deep freezers	Nos.	0.167	60,483	74,345	22.92	0.03
2	Jeeps and Cars	Nos.	2.715	96,795	157,518	62.73	1.34
3	Refrigerators	Nos.	0.246	518,101	561,127	8.30	0.01
4	Upper leather	000 Sq. M	0.398	8,653	7,923	-8.44	-0.02
5	Cement	'000' Tonnes	4.650	28,546	31,152	9.13	0.50
6	Liquids/syrups	'000' Litres	1.617	154,547	143,710	-7.01	-0.24
7	Phos. fertilizers	N. Tonnes	0.501	563,974	573,515	1.69	0.01
8	Tablets	'000' Nos.	2.725	12,105,368	12,216,734	0.92	0.02
9	Cooking oil	Tonnes	1.476	475,913	481,625	1.20	0.03
10	Nit. fertilizers	N. Tonnes	3.429	2,643,314	2,606,193	-1.40	-0.06
11	Cotton cloth	000 Sq. M	7.294	657,853	659,104	0.19	0.01
12	Vegetable ghee	Tonnes	1.375	1,102,620	1,069,554	-3.00	-0.05
13	Cotton yarn	Tonnes	8.882	1,987,851	2,024,066	1.82	0.14
14	Sugar	Tonnes	3.427	5,770,230	7,557,244	30.97	1.76
15	Tea blended	Tonnes	0.485	102,430	92,143	-10.04	-0.05
16	Petroleum Products	'000' Litres	6.658	10,661,707	11,856,499	10.92	0.79
17	Cigarettes	Mil. Nos.	2.072	26,320	29,399	11.70	0.18

Source: Pakistan Bureau of Statistics

۳,۲ صنعت نساجی

منسوجات و پوشاک بزرگ‌ترین بخش تولیدی و اشتغال‌زای پاکستان محسوب می‌شوند و در دوره ژوئیه ۲۰۲۵ تا مارس ۲۰۲۶، ۵۹,۷ درصد از کل صادرات کشور و ۲۴,۲ درصد از ارزش افزوده صنعتی را به خود اختصاص دادند. این بخش نقش مهمی در پیوند دادن کشاورزی با صنعت و صادرات دارد و از طریق ایجاد ارتباطات قوی پشین و پیشین، طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های اقتصادی را به یکدیگر متصل می‌کند. پاکستان از طریق

برخورداری از یک زنجیره تأمین عمودی و یکپارچه شامل پنبه‌پاک‌کنی، ریسندگی، تولید پارچه، فرآوری و در نهایت تولید پوشاک، منسوجات خانگی و منسوجات فنی، از مزیت رقابتی قابل‌توجهی برخوردار است. صنایع نساجی و پوشاک همچنین بستری برای فعالیت بنگاه‌های خرد، کوچک، متوسط و بزرگ فراهم می‌کنند و از این منظر، نقش مهمی در روند صنعتی‌شدن و توسعه اجتماعی و اقتصادی کشور دارند.

صادرات بخش نساجی و پوشاک پاکستان، علی‌رغم رشد متوسط برخی از گروه‌های دارای ارزش افزوده بالاتر، در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ در مقایسه با مدت مشابه سال مالی ۲۰۲۵، در مجموع ۰٫۵ درصد کاهش یافت و از ۱۳٫۶۵۶ میلیارد دلار به ۱۳٫۵۸۲ میلیارد دلار رسید.

Table 3.3: Export of Textile Sector

Category	July-March 2025-26	July-March 2024-25	% Change
Textiles and Apparel Exports (Million US \$)	13,581.8	13,655.9	-0.5
Pakistan's Total Exports (Million US \$)	22,741.7	24,718.1	-8.0
Textile and Apparel as % of Country Exports	59.7	55.2	-

Source: Ministry of Commerce and Pakistan Bureau of Statistics

بخش پوشاک

بخش پوشاک همچنان بزرگ‌ترین سهم را در صادرات نساجی پاکستان دارد و در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶، حدود ۵۱ درصد از کل صادرات نساجی را به خود اختصاص داد. صادرات این بخش از نظر ارزش ۱٫۱ درصد افزایش یافت و ارزش محموله‌های صادراتی از ۶٫۸۷۷ میلیارد دلار در دوره ژوئیه تا مارس ۲۰۲۵ به ۶٫۹۵۰ میلیارد دلار در دوره مشابه سال مالی ۲۰۲۶ رسید.

Table 3.4: Export of Apparel Sector

Unit of Measure	July-March 2025-26	July-March 2024-25	% Change
Knitted Apparel			
Quantity (TH.DOZ)	186,080	194,274	-4.22
Value (Million US \$)	3,742.2	3,785.3	-1.14
Woven Apparel			
Quantity (TH.DOZ)	63,678	60,134	5.89
Value (Million US \$)	3,208.0	3,091.5	3.77
Total Apparel (Knitted & Woven)			
Quantity (TH.DOZ)	249,758	254,408	-1.83
Value (Million US \$)	6,950.3	6,876.8	1.07

Source: Ministry of Commerce and Pakistan Bureau of Statistics

منسوجات ساخته شده

منسوجات ساخته شده جایگاه خود را به عنوان دومین گروه بزرگ صادراتی حفظ کردند و همچنان از تقاضای بالایی در بازارهای بین‌المللی، به‌ویژه در حوزه منسوجات خانگی، برخوردارند. پاکستان با اتکا به ظرفیت‌های تولیدی تثبیت شده و توان رقابتی خود، طیف متنوعی از محصولات این گروه، از جمله ملحفه، حوله و سایر منسوجات ساخته شده را به بازارهای جهانی صادر می‌کند.

Table 3.5: Export of Made-Ups

Unit of Measure	July-March 2025-26	July-March 2024-25	% Change
Bed Wear			
Quantity (M.T)	395,751	391,331	1.13
Value (Million US \$)	2,380.2	2,374.3	0.25
Towel			
Quantity (M.T)	166,266	173,044	-3.92
Value (Million US \$)	801.5	818.7	-2.10
Other Made Ups			
Value (Million US \$)	591.7	588.1	0.60

Source: Ministry of Commerce and Pakistan Bureau of Statistics

فرش، قالیچه و زیرانداز

پاکستان طیف متنوعی از فرش‌ها و قالیچه‌های دستباف را به بازارهای بین‌المللی صادر می‌کند که بخش عمده آنها از پشم تولید می‌شوند. صادرات فرش در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ در مقایسه با دوره مشابه سال گذشته، از نظر ارزش ۱۲,۹ درصد کاهش یافت.

Table 3.6: Export Performance

Category	July-March 2025-26	July-March 2024-25	% Change
Carpets, Rugs and Mats			
Quantity (TH. SQM)	1,664	2,281	-27.05
Value (Million US \$)	36.7	42.1	-12.92
Tents, Canvas and Tarpaulins			
Quantity (M.T)	30,568	32,684	-6.47
Value (Million US \$)	100.1	101.1	-1.02

Source: Ministry of Commerce and Pakistan Bureau of Statistics

چادر، برزنت و پارچه‌های برزنتی

پاکستان طیف گسترده‌ای از محصولات بادوام و رقابتی از نظر قیمت را برای کاربردهای تجاری، بشردوستانه و فضای باز به بازارهای بین‌المللی عرضه می‌کند. صادرات این محصولات در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶، در مقایسه با دوره مشابه سال مالی گذشته، از نظر ارزش ۱۰ درصد کاهش یافت.

نخ‌های پنبه‌ای

پاکستان از یک پایه تولید پنبه داخلی و صنعت ریسندگی یکپارچه برخوردار است که امکان عرضه طیف گسترده‌ای از محصولات نخی به بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی را فراهم می‌کند. صادرات نخ‌های پنبه‌ای ۴،۴ درصد افزایش یافت.

Table 3.7: Export Performance of Cotton Sector			
Category	July-March 2025-26	July-March 2024-25	% Change
Cotton Yarns			
Quantity (M.T)	229,559	200,959	14.23
Value (Million US \$)	562.2	538.4	4.42
Cotton Cloth			
Quantity (M.T)	243,901	264,351	-7.74
Value (Million US \$)	1,268.6	1,424.5	-10.94
Source: Ministry of Commerce and Pakistan Bureau of Statistics			

پارچه‌های پنبه‌ای

پاکستان طیف گسترده‌ای از پارچه‌های پنبه‌ای را به بازارهای بین‌المللی صادر می‌کند که در صنایع پوشاک و همچنین منسوجات خانگی کاربرد دارند. صادرات پارچه‌های پنبه‌ای در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ در مقایسه با دوره مشابه سال گذشته، از نظر ارزش ۱۰،۹ درصد کاهش یافت.

مواد غیر پنبه‌ای

مواد غیر پنبه‌ای به تدریج به بخش مهم‌تری از سبد صادراتی منسوجات و پوشاک پاکستان تبدیل شده‌اند و نشان‌دهنده حرکت تدریجی صنعت به سمت تنوع‌بخشی فراتر از محصولات پنبه‌ای هستند. این مواد در تولید نخ‌های ترکیبی، پارچه‌ها و سایر محصولات با ارزش افزوده مورد استفاده قرار می‌گیرند و به صنعت نساجی پاکستان امکان می‌دهند به تقاضای رو به رشد بازارهای جهانی پاسخ دهد.

صنعت خودرو

صنعت خودرو در دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ در تمامی بخش‌ها رشد داشت. تولید و فروش خودروهای سواری به ترتیب ۵۱,۳ درصد و ۴۵,۵ درصد افزایش یافت. در همین دوره، تولید و فروش خودروهای برقی (EV) نیز به ترتیب به ۲۴۰ و ۲۶۳ دستگاه رسید، در حالی که در دوره مشابه سال گذشته این ارقام به ترتیب ۱۵۰ و ۱۳۲ دستگاه بود. خودروهای مجهز به فناوری‌های نوین با سرعت بیشتری در حال ورود به بازار هستند که این روند عمدتاً تحت تأثیر تقاضای بالای مصرف‌کنندگان و افزایش قیمت سوخت قرار دارد.

تولید خودروهای تجاری سنگین، شامل کامیون و اتوبوس، در دوره مورد بررسی به ترتیب ۸۷,۸ درصد و ۲۸,۹ درصد رشد کرد. تولید کامیون در دوره ژوئیه تا مارس ۲۰۲۶ به ۵۳۰۱ دستگاه رسید، در حالی که در دوره مشابه سال گذشته ۲۸۲۲ دستگاه تولید شده بود. به همین ترتیب، تولید اتوبوس نیز از ۵۴۶ دستگاه در سال گذشته به ۷۰۴ دستگاه افزایش یافت. با وجود این رشد، حجم تولید داخلی کامیون و اتوبوس همچنان در مقایسه با اندازه بازار داخلی پایین است. بخش قابل توجهی از تقاضا همچنان از طریق واردات تأمین می‌شود و صنعت داخلی خودروهای تجاری سنگین نیز با حدود ۸۰ درصد ظرفیت بلااستفاده فعالیت می‌کند که نشان‌دهنده استفاده محدود از ظرفیت تولید موجود است.

در گروه سایر خودروهای تولید داخل، شامل خودروهای تجاری سبک (LCV)، جیپ و وانت، تولید و فروش به ترتیب ۲۴,۰ درصد و ۳۴,۹ درصد افزایش یافت. این رشد، علاوه بر تغییر در ترجیحات مصرف‌کنندگان، نشان‌دهنده گسترش کلی بازار است که تا حدی تحت تأثیر ورود شرکت‌های جدید و افزایش حضور تولیدکنندگان چینی در بازار خودرو طی سال‌های اخیر قرار گرفته است.

در بخش خودروهای دو و سه چرخه، تولید در دوره مورد بررسی به ۱,۴۳۳,۰۷۴ دستگاه رسید، در حالی که این رقم در دوره مشابه سال گذشته ۱,۰۹۰,۸۰۶ دستگاه بود؛ بنابراین تولید این بخش ۳۱,۴ درصد افزایش یافت. محدود بودن گزینه‌های حمل‌ونقل عمومی، خودروهای دو و سه چرخه را برای بخش قابل‌توجهی از مردم به گزینه‌ای جذاب تبدیل کرده است. افزون بر این، قیمت مناسب و هزینه پایین‌تر استفاده از این وسایل نقلیه موجب شده است همچنان برای مصرف‌کنندگان متوسط قابل‌دسترس باشند. پذیرش خودروهای برقی (EV) در بخش خودروهای دوچرخ نیز به‌طور قابل‌توجهی افزایش یافته که عمدتاً ناشی از افزایش قیمت سوخت است. با بهبود اعتماد مصرف‌کنندگان و افزایش صرفه اقتصادی این وسایل نقلیه، انتظار می‌رود سهم خودروهای برقی در بازار بیش از پیش افزایش یابد.

آمار تولید و فروش صنعت خودرو طی دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ در جدول مربوطه ارائه شده است

Table 3.9: Production of Automobiles				
Category	Installed Capacity	No. of Units		
		2024-25 (July-March)	2025-26 (July-March)	% Change
Car	341,000	76,339	115,495	51.3
LCV/Jeeps/ SUV/Pickup	52,000	26,177	32,465	24.0
Bus	5,000	546	704	28.9
Truck	29,000	2,822	5,301	87.8
Tractor	100,000	23,581	21,623	-8.3
2/3 Wheelers	2,500,000	1,090,806	1,433,074	31.4

Source: Pakistan Automotive Manufacturer Association

صنعت خودرو در سال مالی ۲۰۲۶ تا حدی شتاب بیشتری گرفت. پذیرش فناوری‌های نوین، ورود بازیگران جدید به بازار و افزایش سرمایه‌گذاری‌ها نشان می‌دهد که این بخش از ظرفیت مناسبی برای حفظ روند رشد خود در سال‌های آینده برخوردار است. در همین راستا، هیئت توسعه مهندسی (EDB) با همکاری وزارت صنایع و تولید (MOI&P) اقدامات زیر را برای تقویت تولید و توسعه صنعت خودرو به اجرا گذاشته است.

تراکتورهای کشاورزی

در بخش تراکتورهای کشاورزی، تولید و فروش به‌ترتیب ۸ درصد و ۱۳ درصد کاهش یافت، در حالی که سایر بخش‌های صنعت خودرو رشد قابل‌توجهی در محدوده ۵۱ تا ۸۸ درصد ثبت کردند. اگرچه مشکلات دیرینه مربوط

به مالیات بر فروش تا حد زیادی برطرف شده است، عوامل متعددی همچنان مانع رشد بازار تراکتورهای کشاورزی هستند. اجرای طرح یارانه تراکتور در پنجاب موجب شده است بسیاری از کشاورزان خرید خود را بر اساس بهره‌مندی از این یارانه‌ها تنظیم کنند، در حالی که سایر خریداران خرید خود را به تعویق انداخته‌اند. برای این دسته از خریداران، دسترسی به تأمین مالی نیز به دلیل نبود منابع بودجه‌ای تا حد زیادی متوقف شده است. علاوه بر این، شرایط ناشی از جنگ موجب افزایش قابل توجه هزینه‌های تولید برای سازندگان داخلی تراکتور شده است.

سیاست خودروهای انرژی نو ۲۰۲۵-۲۰۳۰

سیاست خودروهای انرژی نو (NEV) با هدف تحول در بخش حمل‌ونقل پاکستان از طریق ترویج استفاده و تولید خودروهای برقی و سایر خودروهای انرژی نو تدوین شده است. این سیاست، دستیابی به سهم ۳۰ درصدی خودروهای انرژی نو از فروش خودروهای جدید تا سال ۲۰۳۰، معادل حدود ۲,۲ میلیون دستگاه، را هدف‌گذاری کرده است. این هدف طیف مختلفی از وسایل نقلیه، از جمله دوچرخه‌های برقی، اسکوترها، ریکشاه‌ها، خودروهای سواری، خودروهای تجاری سبک، اتوبوس‌ها و کامیون‌ها را دربرمی‌گیرد.

برای حمایت از پذیرش خودروهای انرژی نو، این سیاست مشوق‌هایی از جمله یارانه‌های مشارکت در هزینه از طریق طرح تسریع برقی‌سازی خودروهای پاکستان (PAVE)، تأمین مالی برای رفع شکاف‌های حیاتی و حمایت از توسعه زیرساخت‌ها را در نظر گرفته است. این اقدامات در مجموع زمینه ایجاد یک اکوسیستم حمل‌ونقل پایدار و کم‌آلاینده در کشور را فراهم می‌کنند.

سیاست توسعه و صادرات صنعت خودرو ۲۰۲۱-۲۰۲۶

با تکیه بر دستاوردهای سیاست توسعه و صادرات صنعت خودرو ۲۰۱۶-۲۰۲۱، سیاست توسعه و صادرات صنعت خودرو (AIDEP) ۲۰۲۱-۲۰۲۶ با هدف افزایش رقابت‌پذیری در سراسر زنجیره تأمین و گسترش گزینه‌های در دسترس مصرف‌کنندگان تدوین شد. هیئت توسعه مهندسی (EDB) مشوق‌هایی را برای خودروهای برقی دو و سه‌چرخ و همچنین خودروهای تجاری سنگین ایجاد کرد که تحت سیاست خودروهای برقی ۲۰۲۰ به تصویب کمیته هماهنگی اقتصادی رسیده بودند.

ظرفیت نصب‌شده تولید خودرو و SUV از ۴۱۸،۵۰۰ دستگاه به ۶۰۰،۰۰۰ دستگاه افزایش یافته است تا آستانه تولید داخلی مورد نیاز برای دستیابی به اهداف صادراتی تأمین شود. همچنین، تولیدکنندگان تجهیزات اصلی (OEM) موظف به رعایت ۱۷ مقررات ایمنی خودروی WP.29 هستند که در فهرست نهایی قرار گرفته‌اند؛ در مجموع نیز ۶۲ مقررات از ژوئیه ۲۰۲۶ اجباری خواهند شد.

علاوه بر این، بیش از ۷۰ مجوز برای تولید خودروهای برقی دو و سه‌چرخ صادر شده است. در بخش خودروهای چهارچرخ نیز مجوزهایی برای تولید خودروهای برقی، هیبریدی و پلاگین‌هیبریدی (PHEV) صادر شده که شامل ۲ شرکت تولیدکننده خودروهای برقی، ۳ شرکت PHEV و ۷ شرکت هیبریدی است.

صنعت کودهای کشاورزی

کود یکی از نهاده‌های حیاتی در تولید محصولات کشاورزی است و حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد از هزینه تولید محصولات اصلی را به خود اختصاص می‌دهد و در مقابل، حدود ۳۰ تا ۵۰ درصد در افزایش عملکرد محصولات نقش دارد. از این‌رو، توسعه صنعت کود نه تنها برای تأمین امنیت غذایی کشور، بلکه برای رشد اقتصادی و بهبود رفاه جامعه کشاورزی نیز اهمیت اساسی دارد.

در پاکستان، ۱۰ کارخانه تولید اوره، یک کارخانه تولید دی‌آمونیم فسفات (DAP)، سه کارخانه تولید نیتروفسفاژ (NP)، چهار کارخانه تولید سوپر فسفات تکی (SSP) که یکی از آنها غیرفعال است، دو کارخانه تولید نیترات آمونیوم کلسیم (CAN)، دو کارخانه تولید کودهای ترکیبی NPK و چهار کارخانه تولید سولفات پتاسیم (SOP) فعالیت دارند. ظرفیت اسمی مجموع این واحدها ۹،۷۲ میلیون تن در سال است. طی دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶، تولید کود از نظر محصول به ۷،۰۵ میلیون تن رسید که نسبت به مدت مشابه سال قبل، ۰،۳ درصد کاهش نشان می‌دهد. از نظر میزان مواد مغذی، تولید کود در این دوره ۳،۲ میلیون تن بود که نسبت به سال گذشته ۰،۵ درصد کاهش یافته است.

اوره، مهم‌ترین محصول صنعت کود، حدود ۶۸ درصد از ظرفیت کل تولید را به خود اختصاص می‌دهد. ظرفیت نصب‌شده تولید اوره، معادل ۶،۷ میلیون تن در سال، در صورت فعالیت تمامی کارخانه‌ها با ظرفیت کامل در طول سال، برای تأمین نیاز داخلی کافی است. دو کارخانه فاطیما فرتیلایزر (Fatima Fertilizer) و اگریتک

(Agritech) از تخصیص دائمی گاز برخوردار نیستند و در سال‌های گذشته به‌صورت متناوب فعالیت کرده‌اند. با این حال، از آوریل ۲۰۲۳، دولت فدرال تأمین گاز بدون وقفه برای این دو کارخانه تولید اوره را تضمین کرده است. این اقدام موجب شد ذخایر اوره به سطح مناسبی، بیش از ۳۰۰ هزار تن برسد و در نتیجه ثبات بیشتری در بازار ایجاد شود.

در حال حاضر، کارخانه FFC در بندر قاسم به دلیل محدودیت در تأمین گاز، ناشی از شرایط مرتبط با جنگ خلیج فارس، با محدودیت تولید مواجه است. برای جلوگیری از بروز کمبود کود در فصل کشت تابستانه سال ۲۰۲۶-۲۰۲۷، ضروری است تمامی کارخانه‌های تولید اوره با ظرفیت کامل فعالیت کنند. در همین راستا، اختصاص گاز تولیدی شرکت Mari Energies به FFC، فاطیما فرتیلایزر و اگریتک می‌تواند چشم‌انداز تأمین گاز این واحدها را بهبود دهد و انتظار می‌رود پس از تکمیل تشریفات قانونی و توسعه زیرساخت‌های مورد نیاز، مشکلات مربوط به دسترسی این کارخانه‌ها به گاز برطرف شود.

در سال مالی ۲۰۲۶، مصرف کود اوره با ۱۱,۵ درصد افزایش ۳,۸ میلیون تن رسید. در این میان، میزان جذب نیتروژن ۳,۰۳ میلیون تن، فسفات ۷۱۲ هزار تن و پتاس ۴۸,۲ هزار تن بود. بر این اساس، جذب نیتروژن و فسفات به ترتیب ۱۴,۸ و ۲۶,۲ درصد افزایش یافت، در حالی که جذب پتاس نسبت به سال گذشته ۱,۹ درصد کاهش داشت.

صنعت سیمان

صنعت سیمان پاکستان طی سال‌های گذشته شاهد افزایش قابل توجه ظرفیت تولید بوده است. ظرفیت تولید این صنعت از ۴۵,۶۲ میلیون تن در سال مالی ۲۰۱۶ به ۸۴,۵۸ میلیون تن در سال مالی ۲۰۲۶ افزایش یافته است. این گسترش ظرفیت، بیانگر سرمایه‌گذاری قابل توجه و ظرفیت رشد بالای این بخش است. همچنین، نرخ استفاده از ظرفیت در سال مالی ۲۰۲۶ به‌طور محسوسی افزایش یافت و به ۶۰,۲ درصد رسید، در حالی که این رقم در سال مالی گذشته ۵۵,۱ درصد بود. افزایش بهره‌برداری از ظرفیت عمدتاً ناشی از بهبود تقاضای داخلی بود که خود نشان‌دهنده افزایش فعالیت‌های ساخت‌وساز است. صادرات سیمان نیز روندی صعودی را تجربه کرده است که بیانگر انعطاف‌پذیری و توان سازگاری این صنعت است. افزایش صادرات، مزیت رقابتی پاکستان را در بازارهای

منطقه‌ای و جهانی برجسته می‌کند؛ به‌ویژه با بهبود شرایط اقتصادی در کشورهای همسایه و افزایش تقاضا برای فعالیت‌های ساخت‌وساز.

منطقه شمال

در منطقه شمال، مصرف داخلی سیمان طی ۹ ماه نخست سال مالی ۲۰۲۶ به ۲۶,۴ میلیون تن رسید، در حالی که در مدت مشابه سال گذشته ۲۳,۵ میلیون تن سیمان به بازار داخلی عرضه شده بود. بدین ترتیب، مصرف داخلی ۱۲ درصد افزایش یافت. در مقابل، صادرات سیمان از منطقه شمالی با ۲۸,۸ درصد کاهش، از ۱,۱ میلیون تن در مدت مشابه سال گذشته به ۰,۸ میلیون تن در دوره مورد بررسی رسید.

منطقه جنوبی

در منطقه جنوبی، مصرف داخلی سیمان طی دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ با ۳,۵ درصد افزایش به ۵,۲ میلیون تن رسید. صادرات نیز با رشد قابل توجه ۱۳,۵ درصدی به ۶,۱ میلیون تن افزایش یافت و مجموع ارسال‌های سیمان از این منطقه به ۱۱,۳ میلیون تن رسید.

عملکرد کل صنعت

در مجموع، صنعت سیمان طی دوره مورد بررسی رشد ۹,۷ درصدی را ثبت کرد و مجموع ارسال‌های آن از ۳۴,۵۰۳ میلیون تن در سال گذشته به ۳۸,۵ میلیون تن افزایش یافت. در این میان، مصرف داخلی با رشد ۱۰,۵ درصدی به ۳۱,۶ میلیون تن رسید، در حالی که صادرات نیز ۶,۲ درصد افزایش یافت و به ۶,۹ میلیون تن رسید.

Table 3.10: Cement Production Capacity & Despatches
Million Tonnes

Years	Production Capacity	Local Despatches	Exports	Total Despatches	Capacity Utilization % age
2015-16	45.62	33.00	5.87	38.87	85.21
2016-17	46.75	35.65	4.66	40.32	86.23
2017-18	48.61	41.15	4.75	45.89	94.40
2018-19	55.90	40.34	6.54	46.88	83.88
2019-20	63.53	39.97	7.85	47.81	75.26
2020-21	69.14	48.12	9.31	57.43	83.07
2021-22	69.29	47.64	5.26	52.89	76.33
2022-23 R	74.40	40.01	4.57	44.58	59.92
2023-24 R	83.70	38.18	7.11	45.29	54.11
2024-25	84.58	37.42	9.21	46.63	55.12
2025-26 (July-March)	84.58	31.60	6.94	38.54	60.15

R : Revised

Source: All Pakistan Cement Manufacturers Association

شرکت‌های کوچک و متوسط (SMEs)

شرکت‌های کوچک و متوسط (SMEs) یکی از نیروهای مهم در ایجاد اشتغال و رشد صنعتی محسوب می‌شوند و از طریق ایجاد فرصت‌های شغلی، افزایش ارزش افزوده و حمایت از توسعه اقتصادی گسترده‌تر، نقش مهمی در اقتصاد ایفا می‌کنند. به‌منظور توانمندسازی این شرکت‌ها برای ایفای نقش مؤثرتر در توسعه اقتصادی، سازمان توسعه شرکت‌های کوچک و متوسط (SMEDA) طی دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ مجموعه‌ای از ابتکارات را اجرا کرده است که مهم‌ترین آنها در ادامه ارائه می‌شود.

بتکارات و پیشرفت‌های کلیدی در توسعه SME ها

افزایش دسترسی SME ها به منابع مالی

برنامه سواد مالی: این برنامه با هدف ارتقای دانش و آگاهی مالی شرکت‌های کوچک و متوسط، مجموعه‌ای از ابزارهای مالی رایگان و مبتنی بر وب، از جمله مدل‌های پیش‌بینی، ماشین‌حساب‌های نقطه سر به سر و الگوهای صورت‌های مالی، در اختیار آنها قرار می‌دهد. همچنین، با همکاری بانک مرکزی پاکستان و بانک‌ها، جلسات آموزشی درباره گزینه‌های مختلف تأمین مالی برگزار می‌شود. ارائه اطلاعات درباره مستندات مورد نیاز، الزامات وثیقه و برنامه‌های یارانه‌ای و همچنین ایجاد پایگاه‌های داده قابل جست‌وجو درباره تسهیلات وام و فهرست ارائه‌دهندگان خدمات مالی، به تسهیل ارتباط و تطبیق SME ها با بانک‌ها کمک می‌کند. طی سال مالی ۲۰۲۶، در مجموع ۲۹۱ شرکت کوچک و متوسط آموزش دیدند، ۱۰ ابزار مبتنی بر وب با ۱۲۹ کاربر ثبت‌شده توسعه یافت و این ابزارها در مجموع ۳۰۴۳۸ بازدیدکننده داشتند.

مدل امتیازدهی اعتباری SME: SMEDA مسئول اجرای پروژه خدمات امتیازدهی اعتباری SME برای ایجاد یک مدل استاندارد ارزیابی ریسک اعتباری شرکت‌های کوچک و متوسط است. این مدل با بهره‌گیری از بهترین رویه‌های داخلی و بین‌المللی، شاخص‌های پیش‌بینی‌کننده، ویژگی‌های خاص بخش‌های مختلف اقتصادی، ملاحظات مربوط به شمول جنسیتی و علائم هشدار اولیه طراحی شده است. نتایج این مدل در اختیار مؤسسات مالی قرار خواهد گرفت. مدل مذکور توسعه یافته و در حال حاضر در مرحله آزمایش قرار دارد.

تقویت صادرات

برنامه صدور گواهینامه، اعتباربخشی بین‌المللی و ارتقای کیفیت SME ها: دسترسی محدود به بازار، به‌ویژه بازارهای بین‌المللی، یکی از موانع اصلی رشد SME ها در پاکستان است. این مشکل عمدتاً ناشی از محدودیت منابع، ضعف رقابت‌پذیری و آگاهی ناکافی از استانداردهای کیفیت است. برای رفع این موانع، برنامه‌ای با هدف کمک به SME ها برای دریافت گواهینامه‌های ملی و بین‌المللی، به‌ویژه در بخش‌هایی با ظرفیت بالای صادراتی، راه‌اندازی شده است. این برنامه از طریق آموزش، حمایت مالی و تسهیل دسترسی به نهادهای اعتباربخشی، به بهبود کیفیت، انطباق با استانداردها و ورود شرکت‌ها به بازارهای جهانی کمک می‌کند.

در دوره مورد بررسی، ۷۵ درخواست دریافت شد که ۲۷ مورد از آنها تأیید شد. همچنین، ۷ مورد کمک‌هزینه به تأیید کمیته نهایی رسید، ۴۰ مورد در حال بررسی و ارزیابی قرار داشت و از طریق برنامه‌های آموزشی و آگاهی‌بخشی، روند صدور گواهینامه و انطباق با استانداردهای بین‌المللی برای ۱۰۰۰ مورد تسهیل شد.

برنامه کمک به صادرات برای شرکت‌های کوچک و متوسط: با هدف افزایش صادرات SME ها، برنامه‌ای با تأمین مالی صندوق توسعه صادرات (EDF) راه‌اندازی شده است. این برنامه موانعی همچون دسترسی محدود به بازار، آگاهی پایین از استانداردهای جهانی و محدودیت منابع را هدف قرار می‌دهد. اهداف برنامه شامل ارزیابی ۳۰۰۰ شرکت کوچک و متوسط، آموزش ۱۰۵۰۰ شرکت، ارائه کمک‌های مالی صادراتی به ۹۵۰ شرکت و ایجاد حدود ۱۵۳ میلیون دلار صادرات است.

در سال مالی ۲۰۲۶، SMEDA شرکت مشاوره بین‌المللی **A.T. Kearney** را برای طراحی ابزارهای ارزیابی آمادگی صادرات، ماژول‌های آموزشی، سیستم‌های مدیریت اطلاعات، سازوکارهای کمک مالی و چارچوب‌های عملیاتی مورد نیاز برای حمایت از صادرات SME ها به کار گرفت. گزارش‌های اولیه درباره آمادگی صادراتی، نقشه‌برداری خوشه‌های صنعتی، معیارهای مقایسه‌ای، نیازهای آموزشی و اصلاحات عملیاتی تکمیل شد. همچنین، کارگاه‌های مشاوره و اعتبارسنجی با حضور SME ها، انجمن‌های صنفی و اتاق‌های بازرگانی در شهرهای بزرگ برگزار شد.

برنامه پیمانکاری فرعی برای SME ها: این برنامه با هدف افزایش دسترسی شرکت‌های کوچک و متوسط به بازار و تقویت ارتباط میان تولیدکنندگان بزرگ و SME ها در چهار خوشه صنعتی شناسایی شده اجرا می‌شود. در هر خوشه، دو شرکت بزرگ با حداقل ۱۰ شرکت کوچک و متوسط همکاری خواهند کرد و از طریق ارتقای فناوری و کمک به تأمین الزامات خریداران، زمینه توسعه این شرکت‌ها فراهم خواهد شد. این برنامه در مجموع ۸۰ SME را هدف قرار داده و پیش‌بینی می‌شود موجب افزایش ۴,۸ میلیارد روپیه‌ای فروش شود.

توسعه کارآفرینی زنان

پورتال کارآفرینی زنان: (WP) این پورتال به‌عنوان یک پلتفرم جامع برای گردآوری و ارائه منابع و خدمات مرتبط با زنان کارآفرین طراحی شده است. این پلتفرم نخستین نمونه از نوع خود است که از هوش مصنوعی (AI)، یادگیری ماشین (ML) و مدل‌های زبانی بزرگ (LLM) بهره می‌گیرد و به‌عنوان یک پلتفرم دیجیتال یکپارچه برای بنگاه‌های تحت مالکیت یا مدیریت زنان عمل خواهد کرد. پورتال مذکور محتوای صوتی، متنی و ویدیویی را به چند زبان ارائه می‌کند و از طریق مشارکت‌های راهبردی، دسترسی زنان کارآفرین به اطلاعات و خدمات مرتبط را تسهیل خواهد کرد.

توسعه تاب‌آوری اقلیمی

ابتکار «موز در اقتصاد زیستی پاکستان؛ تبدیل ضایعات به منسوجات»: سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد (FAO)، با همکاری دولت و بخش خصوصی، پروژه‌ای را با تأمین مالی صندوق تسهیلات جهانی محیط زیست (GEF) طراحی کرده است که هدف آن استفاده از ضایعات موز به‌عنوان جایگزینی برای الیاف پنبه و در نتیجه کاهش مصرف مواد شیمیایی در زنجیره‌های ارزش صنایع مد و ساخت‌وساز است SMEDA. نیز در اجرای این پروژه، پشتیبانی فنی و اجرایی لازم را در اختیار FAO قرار خواهد داد.

شاخص آسیب‌پذیری در برابر تغییرات اقلیمی: (CCVI) این ابزار راهبردی به SME ها کمک می‌کند میزان آسیب‌پذیری خود در برابر تغییرات اقلیمی را با طبقه‌بندی آنها بر اساس سطح آمادگی و تاب‌آوری ارزیابی کنند. این شاخص به SME ها و سیاست‌گذاران در تدوین راهبردهای هدفمند برای افزایش ظرفیت کاهش

آسیب‌پذیری، سازگاری با تغییرات اقلیمی و تقویت تاب‌آوری کلی کمک می‌کند. طی دوره مورد بررسی، نظرسنجی از ۲۰۰ شرکت کوچک و متوسط تکمیل و داشبورد ارزیابی CCVI عملیاتی شد.

محاسبه ردپای کربن SME های تولیدی: مطالعه‌ای برای محاسبه ردپای کربن شرکت‌های کوچک و متوسط تولیدی در پنج بخش عمده صادراتی آغاز شده است. این بخش‌ها شامل منسوجات، چرم، پنکه‌های برقی، کالاهای ورزشی و ابزارهای جراحی است. در این دوره، یک ماشین حساب برای محاسبه انتشار کربن SME های تولیدی توسعه یافت، بررسی آزمایشی تکمیل شد و بررسی ۱۰۰ شرکت کوچک و متوسط در حال انجام است.

۳,۶,۵ پروژه‌های تأمین مالی شده توسط شرکای توسعه بین‌المللی و ابتکارات ویژه

SMEDA با همکاری سازمان بین‌المللی کار (ILO)، پروژه رسمی‌سازی SME ها و نیروی کار را با هدف تدوین یک نقشه راه ملی برای رسمی‌سازی شرکت‌های کوچک و متوسط و کارگران خانگی، رفع موانع ثبت و ساده‌سازی فرآیندهای مربوطه آغاز کرده است.

تا مارس ۲۰۲۶، نقشه راه ملی رسمی‌سازی SME ها و نیروی کار راه‌اندازی شد و سه دوره آموزشی مرتبط با کنوانسیون ILO 204 برگزار شد که یکی در لاهور و دو دوره در کراچی بود. همچنین، خدمات میز کمک در دفاتر SMEDA در لاهور و کراچی ایجاد شد.

۳,۶,۶ سیاست ملی SME

اجرای سیاست ملی SME از طریق کمیته هماهنگی ملی (NCC) و گروه‌های کاری استانی (PWG) در حال انجام است.

۳,۶,۷ پروژه‌های توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط

مرکز توسعه محصول برای کالاهای ورزشی مبتنی بر کامپوزیت: هدف این پروژه ارائه خدمات مشترک برای تولید کالاهای ورزشی ساخته شده از مواد کامپوزیتی، از جمله چوب‌هاکی، بیسبال و کریکت، چوب بیلیارد،

راکت، تجهیزات ماهیگیری و چوب گلف است. این مرکز همچنین نیروی کار ماهر مورد نیاز صنعت کالاهای ورزشی کامپوزیتی و امکانات آزمایشگاهی برای آزمایش محصولات و مواد اولیه را فراهم خواهد کرد.

مراکز تسهیل کسب و کارهای کوچک و متوسط: خرید زمین برای ایجاد مراکز تسهیل SME در مناطق مختلف در دستور کار قرار گرفته است. هدف این مراکز، تسهیل دسترسی شرکت‌های کوچک و متوسط به خدمات توسعه کسب و کار است. این مراکز شامل مؤسسه آموزش SME (SMETI)، مرکز رشد SME (SMEIC) و مرکز توسعه کسب و کار زنان (WBDC) خواهند بود و به عنوان مراکز یکپارچه برای ارائه خدمات توسعه کسب و کار، رشد و آموزش فعالیت خواهند کرد.

۱۰۰۰۰ واحد دوخت صنعتی - فاز دوم: این پروژه با هدف افزایش ارزش افزوده و صادرات در صنعت پوشاک از طریق ارائه کمک‌های مالی به کسب و کارهای نوپا و همچنین SME های موجود و دارای تجربه در صنعت نساجی اجرا می‌شود. در این پروژه، ۶۰ درصد هزینه ماشین‌آلات از محل برنامه توسعه بخش عمومی (PSDP) تأمین و ۴۰ درصد باقی‌مانده توسط مالک واحد دوخت پرداخت خواهد شد. در فاز دوم، ۳۵۰ واحد دوخت صنعتی در سراسر پاکستان ایجاد خواهد شد.

۳,۷ عملکرد بخش معدن و استخراج

بخش معدن و استخراج در سال مالی ۲۰۲۶ رشد متوسط ۰,۴ درصدی را ثبت کرد، در حالی که در سال مالی قبل ۳,۷ درصد کاهش یافته بود. این نخستین رشد مثبت این بخش پس از چهار سال متوالی کاهش محسوب می‌شود؛ آخرین بار در سال مالی ۲۰۲۱ رشد مثبت در بخش معدن ثبت شده بود. این بهبود نشان‌دهنده احیای تدریجی فعالیت‌های معدنی در شرایط تثبیت نسبی اقتصاد و افزایش تقاضای صنعتی است.

عملکرد تولید مواد معدنی اصلی در سال مالی ۲۰۲۶ متفاوت بود. بیشترین رشد در تولید منیزیت با ۱۶۴,۸ درصد، نمک سنگی با ۱۰۹,۹ درصد، گچ با ۶۷,۰ درصد، سنگ آهن با ۴۱,۵ درصد، اخرا با ۳۱,۷ درصد، سنگ آهک با ۲۵,۱ درصد و زغال سنگ با ۶,۵ درصد ثبت شد. در مقابل، تولید گوگرد ۶۸,۰ درصد کاهش یافت و پس از آن کرومیت با ۵۱,۳ درصد، سنگ صابون با ۲۴,۷ درصد، باریت با ۲۰,۷ درصد، گاز طبیعی با ۳,۷ درصد و نفت

خام با ۰,۶ درصد کاهش قرار داشتند. این عملکرد متفاوت نشان‌دهنده روندهای گوناگون در بخش‌های مختلف معدنی، هم‌زمان با بهبود تدریجی فعالیت‌های کلی استخراج است.

دولت بر تسریع توسعه بخش معدن و استخراج از طریق اصلاحات سیاستی، تقویت نهادهای مرتبط و افزایش ارزش افزوده در بخش‌های کلیدی معدنی تمرکز دارد. در چارچوب تسهیل سرمایه‌گذاری شورای تسهیل سرمایه‌گذاری ویژه (SIFC)، معدن و مواد معدنی به‌عنوان یکی از بخش‌های راهبردی برای جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، بهبود هماهنگی‌های نظارتی و آزادسازی ظرفیت‌های معدنی کشور در مقیاس بزرگ، در اولویت قرار گرفته‌اند.

طی دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶، تلاش‌ها برای ارزش‌افزایی و نوسازی در بخش سنگ‌های قیمتی و سنگ‌های تزئینی از طریق اقدامات شرکت توسعه سنگ‌های قیمتی و جواهرات پاکستان (PGJDC) و شرکت توسعه سنگ پاکستان (PASDEC) تقویت شد. در حوزه سنگ‌های قیمتی، یک کمیته عالی‌رتبه توصیه‌های خود را برای تدوین سیاست ملی سنگ‌های قیمتی نهایی کرد و این سیاست در ژانویه ۲۰۲۶ به‌صورت اصولی به تصویب رسید. این سیاست شامل ایجاد سازمان توسعه سنگ‌های قیمتی و جواهرات، سازوکارهای صدور گواهی و ضمانت، صندوق نوآوری، پلتفرم تجارت الکترونیکی و مراکز اختصاصی سنگ‌های قیمتی در گلگت-بلتستان و آزاد جامو و کشمیر است. PGJDC همچنین خدمات آموزشی و درجه‌بندی سنگ‌های قیمتی را در مرکز خود در لاهور احیا کرد و از این طریق به توسعه مهارت‌ها و افزایش ارزش افزوده کمک کرده است.

در بخش سنگ مرمر و گرانیت، PASDEC طی دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ به ترویج استخراج مکانیزه و توسعه صنعتی ادامه داد. این شرکت از طریق طرح‌های تأمین ماشین‌آلات با یارانه، تجهیزات مکانیزه استخراج را برای بیش از ۲۵ معدن فراهم کرد و معادن مکانیزه نمونه را نیز برای نمایش فناوری‌ها و روش‌های نوین استخراج توسعه داد. این اقدامات به افزایش بهره‌وری، کاهش ضایعات، افزایش تولید بلوک‌های مربعی با کیفیت صادراتی و ترویج استفاده از روش‌های مکانیزه در معادن کمک کرده است. علاوه بر این، شهر مرمر ریسالپور با ۸۲ کارخانه فعال و ۴۸ کارخانه در حال توسعه، همچنان به حمایت از صنعتی‌شدن، ایجاد اشتغال و توسعه منطقه‌ای در مناطق کمترتوسعه‌یافته کمک می‌کند.

هر استان دارای اداره یا نهاد تخصصی مسئول معادن و مواد معدنی است که وظیفه نظارت بر اکتشاف و ترویج سرمایه‌گذاری در منابع معدنی آن استان را بر عهده دارد. این نهادها نقش مهمی در بهره‌برداری از ظرفیت‌های معدنی استان‌ها ایفا می‌کنند و بر استفاده کارآمد و پایدار از این منابع نظارت دارند. در سال‌های اخیر نیز تلاش‌هایی در سراسر استان‌ها برای استفاده از روش‌های علمی در اکتشاف و بهره‌برداری از منابع معدنی صورت گرفته است. مهم‌ترین اقدامات انجام‌شده طی دوره ژوئیه تا مارس سال مالی ۲۰۲۶ در ادامه آمده است.

الف) ابتکارات عمده پنجاب

در سال مالی ۲۰۲۶، توجه ویژه‌ای به توسعه و ترویج نمک صورتی، که به دلیل کیفیت خود در بازارهای جهانی شناخته شده است، صورت گرفت. در این دوره ۴۱ بلوک برای استخراج نمک سنگی شناسایی شد و حراج بلوک‌های خالی نیز ۴۷۰ میلیون روپیه درآمد برای خزانه عمومی ایجاد کرد. علاوه بر این، طرح توسعه سالانه (ADP) برای سال مالی ۲۰۲۶-۲۰۲۷، با قابلیت تمدید تا سال ۲۰۳۳، تحت عنوان «طرح تأمین مالی ارزش افزوده وزیر ارشد پنجاب برای نمک صورتی» با هزینه ۱۰۵۴۰ میلیون روپیه معرفی شد. هدف این طرح تسهیل ارزش‌افزایی در بخش نمک سنگی و ارتقای صنعت نمک محلی برای تولید محصولات با کیفیت صادراتی است. در چارچوب این طرح، تسهیلات کم‌بهره تا سقف ۵۰ میلیون روپیه با نرخ بهره صفر درصد برای شرکت‌های موجود و جدید در نظر گرفته شده است.

کابینه ایالتی طرح ایجاد منطقه فرآوری مواد معدنی در قائدآباد، شهرستان خوشاب، را تصویب کرده است. هدف این طرح، تسریع صنعتی‌شدن، ارتقای کنترل کیفیت محصولات نمک سنگی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی از طریق توسعه فعالیت‌های معدنی و فرآوری است.

اداره معادن و مواد معدنی پنجاب، بانک پنجاب را برای دریافت وجوه مربوط به مناقصه‌ها به کار گرفته است تا از طریق پرداخت‌های الکترونیکی، مشارکت پیشنهاددهندگان و سرمایه‌گذاران بالقوه تسهیل شود. از این پس متقاضیان می‌توانند بدون مراجعه حضوری به ادارات، پس از ثبت‌نام در سامانه حراج الکترونیکی، در مناقصه‌ها شرکت کنند.

همچنین، برای تسهیل امور دارندگان امتیازات و مجوزهای معدنی، دو خدمت جدید با همکاری هیئت فناوری اطلاعات پنجاب در پورتال e-Biz دولت راهاندازی شده است: صدور گواهی تسویه عوارض مربوط به امتیازات معدنی و ارائه درخواست آنلاین برای تمدید اجاره معادن. این خدمات، فرآیند تسویه عوارض و تمدید امتیازات معدنی را سریع‌تر و آسان‌تر خواهد کرد.

طرح‌های ADP

اداره معادن و مواد معدنی پنجاب طرح‌های زیر را در چارچوب ADP در حال اجرا دارد:

- ساخت سامانه جمع‌آوری آب شور (Catch Water) در منطقه سرگودها؛
- تأمین فناوری پمپاژ برای نقشه‌برداری؛
- خودکارسازی و یکپارچه‌سازی سامانه‌های موجود اداره مدیرکل در یک پلتفرم متمرکز؛
- اجرای ابتکارات «پاک و سبز» در دفاتر میدانی اداره معادن و مواد معدنی پنجاب در خوشاب، میانوالی، سرگودها و چکوال؛
- استفاده از پمپاژ برای نظارت و نقشه‌برداری با هدف مدیریت کارآمد معادن در مناطق غنی از مواد معدنی پنجاب؛
- ارائه خدمات مشاوره‌ای برای بررسی و ارزیابی بیشتر پنج بلوک طلای آبرفتی در منطقه اتک، از مرحله طبقه‌بندی اولیه تا طبقه‌بندی دقیق‌تر، همراه با تعیین ذخیره و طراحی طرح استخراج؛
- اجرای طرح تأمین مالی ارزش افزوده وزیر ارشد پنجاب برای نمک صورتی.

ب) ابتکارات عمده سند

دولت سند به‌منظور توسعه پایدار بخش معدن، از طریق طرح‌های در حال اجرا و پیشنهادی، بر تقویت ظرفیت نهادی، گسترش نقشه‌برداری و توسعه فعالیت‌های اکتشافی تمرکز کرده است.

طرح اول: تقویت و نوسازی اداره معادن و توسعه مواد معدنی

- ایجاد آزمایشگاه آزمایش مواد معدنی؛

- خرید تجهیزات زمین‌شناسی و آزمایشگاهی برای فعالیت‌های اکتشافی؛
- خرید وسایل نقلیه برای نظارت میدانی و استفاده افسران.

طرح دوم: مطالعه مشخصات مواد معدنی شناسایی شده برای برآورد ذخایر در سند

این مطالعه با هدف تعیین کمیت و کیفیت ذخایر معدنی موجود و شناسایی مواد معدنی جدید در استان انجام می‌شود. داده‌ها و اطلاعات حاصل از مطالعه می‌تواند زمینه جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی را فراهم کند و در اختیار سرمایه‌گذاران بخش عمومی و خصوصی قرار گیرد. همچنین، انتشار نقشه‌ها و گزارش‌های مربوط به منابع معدنی شناسایی شده سند می‌تواند فعالیت‌های بخش دولتی و خصوصی را در این حوزه توسعه دهد. این مطالعه همچنین ظرفیت افزایش درآمد از استخراج، بازاریابی و دریافت حق امتیاز مواد معدنی، ایجاد فرصت‌های اقتصادی و اشتغال برای جوامع محلی، افزایش ظرفیت بهره‌برداران کوچک معدنی و معرفی روش‌های نوین استخراج برای کاهش هدررفت منابع را بررسی خواهد کرد.

ج) ابتکارات عمده بلوچستان

پروژه اتوماسیون: قرارداد همکاری با شرکت مشترک Jazz Pakistan و CG World Technologies برای ارائه خدمات زیرساخت ابری، توافق‌نامه سطح خدمات (SLA)، مجوزهای مورد نیاز و آموزش با موفقیت اجرا شده است. استقرار این سامانه در دفتر مرکزی در حال انجام است تا دیجیتالی‌شدن عملیات اداره تضمین شود. این اداره همچنین دامنه اینترنتی مورد نیاز برای پورتال خود را خریداری کرده و انتظار می‌رود سامانه در ماه‌های آینده فعال شود. این ابتکار موجب تقویت مدیریت داده‌ها، افزایش شفافیت و بهبود تصمیم‌گیری از طریق دسترسی به اطلاعات به‌روز خواهد شد.

واحدهای آزمایش سیار: اداره توسعه معادن و مواد معدنی بلوچستان پروژه‌ای با عنوان «تأمین واحدهای آزمایش سیار» را برای اداره معادن و مواد معدنی بلوچستان در مناطق خضدار، هاب و چاغی، با هزینه برآوردی ۹۰ میلیون روپیه آغاز کرده است. در چارچوب این پروژه، سه واحد آزمایش سیار تهیه و در محل مستقر شده‌اند. این واحدها برای نمونه‌برداری و آزمایش مواد معدنی در محل مورد استفاده قرار می‌گیرند و به افزایش شفافیت در

حمل و نقل مواد معدنی، تأیید کیفیت مواد معدنی در مبدأ و نظارت بر وسایل نقلیه حمل مواد معدنی کمک می کنند. در نتیجه، امکان کاهش نشت درآمدی و افزایش رعایت مقررات فراهم خواهد شد.

تکمیل مطالعه امکان سنجی پروژه سیاه دیک: شرکت معدنی کوه سلطان، یک سرمایه گذاری مشترک میان شرکت چینی MCC، شرکت منابع معدنی بلوچستان (BMRL) متعلق به دولت بلوچستان، شرکت معدنی ماری و شرکت معدنی سنجرائی، مطالعه امکان سنجی پروژه مس سیاه دیک را تکمیل کرده است. بر اساس این مطالعه، این پروژه ظرفیت تولید سالانه ۳۹۹,۳ هزار تن کنسانتره مس را خواهد داشت و عمر معدن بیش از ۲۷ سال برآورد شده است.

قانون بهداشت و ایمنی معادن بلوچستان ۲۰۲۶: دولت بلوچستان، با هماهنگی دولت فدرال، پیش نویس قانون جدید بهداشت و ایمنی معادن بلوچستان ۲۰۲۶ را نهایی کرده است. این قانون جایگزین قانون معادن سال ۱۹۲۳ خواهد شد و چارچوبی مدرن برای نظارت بر فعالیت های معدنی، ارتقای استانداردهای بهداشت و ایمنی شغلی و حفاظت از نیروی کار معدن ایجاد خواهد کرد و در نهایت به ایمن تر و پایدارتر شدن فعالیت های معدنی کمک می کند.

بررسی منابع جغرافیایی بلوچستان: پروژه بررسی منابع جغرافیایی بلوچستان به عنوان یکی از ابتکارات مهم برای شناسایی مناطق دارای ظرفیت معدنی در سراسر استان آغاز شده است. در مرحله نخست، دو بلوک برای بررسی دقیق و نقشه برداری زمین شناسی شناسایی شده اند. این پروژه به ارزیابی علمی منابع، جذب سرمایه گذاری و برنامه ریزی مبتنی بر شواهد برای توسعه بخش معدن کمک خواهد کرد.

سازمان تسهیل سرمایه گذاری معدنی (MIFA): نخستین جلسه MIFA در ۲۲ آوریل ۲۰۲۶ برگزار شد. در این جلسه، بازنگری نرخ های حق امتیاز و سایر پارامترهای صدور مجوز با هدف بهبود فضای سرمایه گذاری در بخش معدن مورد بحث قرار گرفت. پیشنهادهای مطرح شده در دست بررسی است و در جلسات بعدی نهایی خواهد شد.

مجوزهای اکتشاف: شش سند مالکیت معدنی به نهادهای دولتی و خصوصی در مناطق مختلف بلوچستان، به ویژه واشوک، چاگی و قلعه سیفالله، برای انجام فعالیت های اکتشافی و معدنی اعطا شده است. انتظار می رود این

توافق‌ها به توسعه بخش معدن، ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوامع محلی و افزایش درآمد دولت بلوچستان کمک کنند.

د) ابتکارات عمده خیبر پختونخوا

۱۶ پست بازرسی مشترک در ۱۴ منطقه و در نقاط راهبردی ایجاد شده است. این پست‌ها به سامانه‌های نظارتی دیجیتال مجهز شده‌اند تا حمل‌ونقل مواد معدنی را رصد کنند، از گزارش‌دهی کمتر از میزان واقعی جلوگیری کنند و نظارت مؤثر بر فعالیت‌های معدنی را تضمین کنند.

همچنین، اقدامات نظارتی و اجرایی از طریق بازرسی‌های منظم و اجرای دقیق قوانین و مقررات معدن تشدید شده است. واحدهای میدانی به‌صورت ماهانه بازرسی‌هایی را برای اطمینان از رعایت قوانین و جلوگیری از فعالیت‌های غیرقانونی معدنی انجام می‌دهند.

در مجموع، این بخش طی دوره ژوئیه تا مارس ۲۰۲۶ مبلغ ۹,۴۰۳,۱۹ میلیون روپیه درآمد ایجاد کرد که بیانگر بهبود مدیریت و عملکرد بخش است. همچنین، ۴,۶۸۲ سند معدنی مطابق رویه‌های قانونی برای متقاضیان واجد شرایط صادر شد که نشان‌دهنده افزایش کارایی، شفافیت و تسهیل سرمایه‌گذاری در این بخش است.

از دیگر دستاوردهای مهم این دوره، حراج موفقیت‌آمیز بلوک D فسفات در منطقه ابوت‌آباد بود که بالاترین پیشنهاد آن به ۲,۷۵ میلیارد روپیه رسید. این نتیجه نشان‌دهنده اعتماد قابل توجه سرمایه‌گذاران و ظرفیت اقتصادی منابع معدنی استان است.

سخنان پایانی

عملکرد بخش‌های تولید و معدن در سال مالی ۲۰۲۶ نشان‌دهنده تقویت تدریجی فعالیت‌های صنعتی در شرایط بهبود ثبات اقتصاد کلان است. بخش تولید بهبود گسترده‌ای را تجربه کرد که عمدتاً ناشی از بازگشت قدرتمند تولید در مقیاس بزرگ (LSM)، در کنار رشد پایدار تولید در مقیاس کوچک و فعالیت‌های کشتارگاهی بود. در مقابل، بخش معدن و استخراج تنها بهبود محدودی را تجربه کرد و پس از یک دوره طولانی انقباض، تولید در این بخش اندکی افزایش یافت. اگرچه تولید چندین ماده معدنی مهم رشد قابل توجهی داشت، عملکرد کلی

بخش همچنان در میان گروه‌های مختلف معدنی متفاوت بود که بیانگر وجود محدودیت‌های ساختاری و نیاز به نوسازی بیشتر است.

در ادامه، چشم‌انداز بخش همچنان تحت تأثیر ریسک‌های خارجی، به‌ویژه تشدید تنش‌های ژئوپلیتیکی و افزایش بی‌ثباتی منطقه‌ای، قرار دارد. این تحولات تاکنون به افزایش قیمت جهانی انرژی منجر شده و انتظار می‌رود از طریق افزایش هزینه‌های تولید و حمل‌ونقل، فشارهای تورمی را بالا نگه دارد و در نتیجه، چالش‌هایی برای ساختار هزینه صنایع و ثبات بخش خارجی ایجاد کند. در چنین شرایطی، دولت بر حفظ ثبات اقتصاد کلان، تعمیق اصلاحات ساختاری و تسریع تحول صنعتی صادرات‌محور تمرکز خواهد کرد تا روند رشد در هر دو بخش تولید و معدن حفظ شود.

منبع:

- Pakistan Economic Survey 2025-26,
https://www.finance.gov.pk/survey/chapter_26/Complete_PES2025_26.pdf